

СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Нікіта А. Ю.

Банковская стабильность означает постоянную способность банка отвечать по своим обязательствам и обеспечивать доходность на уровне, достаточном для нормального функционирования в конкурентной среде. На создание необходимых условий для стабильной деятельности банков направлена система экономических нормативов регулирования банковской деятельности, которая внедрена НБУ и является обязательной для всех коммерческих банков. Важнейшими экономическими нормативами, характеризующими финансовую устойчивость банка, его способность выполнять большинство других нормативов, являются нормативы капитала, в частности минимальный размер уставного капитала, норматив адекватности регулятивного капитала (платежеспособности) и норматив адекватности основного капитала (достаточности капитала).

Банківська стабільність означає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі. На створення необхідних умов для стабільної діяльності банків спрямована система економічних нормативів регулювання банківської діяльності, яка впроваджена НБУ і є обов'язковою для всіх комерційних банків. Найважливішими економічними нормативами, які характеризують фінансову стійкість банку, його здатність виконувати більшість інших нормативів, є нормативи капіталу, зокрема мінімальний розмір статутного капіталу, норматив адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності) і норматив адекватності основного капіталу (достатності капіталу).

Banking stability means continuing the bank's ability to meet its obligations and ensure profitability at the level required for the normal functioning of competing rental environment. To create the necessary conditions for a stable banking activities directed system of economic standards of banking regulation that implemented NBU and is mandatory for all commercial banks. The most important economic norms that characterize the financial stability of the bank and its ability to perform most of the other ratios are capital ratios, including minimal-lnyy share capital, regulatory capital adequacy (solvency) and core capital adequacy ratio (capital adequacy).

Никита А. Ю.

ассистент кафедры «Учет и аудит» ДГМА
anya_nikita@mail.ru

УДК 336.71

Нікіта А. Ю.

СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Банківська система – одна з найважливіших і невід'ємних структур ринкової економіки. Розвиток банків, товарного виробництва і обороту історично йшов паралельно і тісно переплітався. При цьому банки, проводячи грошові розрахунки і кредитуючи господарство, виступаючи посередниками у перерозподілі капіталів, істотно підвищують загальну ефективність виробництва, сприяють зростанню продуктивності суспільної праці.

Для успішної діяльності банків велике значення має їх стабільність. Вона означає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкретному середовищі. Забезпечити стабільність можна за допомогою дотримання системи економічних параметрів, що встановлені центральним банком, і підтримання оптимального рівня прибутковості.

Важливий внесок вирішення низки завдань фінансової стабільності банківської сфери зроблено роботами Василика О. Д., Вітлінського В. В., Гальчинського А. С., Геєця В. М., Герасимовича А. М., Любіча О. О. [1]. Іваницької О. М., Івасіва Б. С., Ковальчука Т. Т., Костіної Н. І., Коттера Р., Кравченка В. І., Луціва Б. Л., Лютого І. О., Джулай В. О. [2], Міщенко С. В. [3] та ін [4]. Вивчення праць вказаних науковців дозволяє ґрунтовно підійти до дослідження сутності поставленого наукового завдання, а також виявити питання, що залишились невисвітленими.

Метою статті є дослідження сутності механізму забезпечення фінансової стабільності в Україні та розробки відповідних пропозицій щодо створення умов реального функціонування цього механізму.

Ключовою умовою сталого економічного зростання України є забезпечення фінансової стабільності.

На стан банківської системи безпосередньо впливають два основних фактори: власне суспільно-економічний устрій країни, з одного боку, й рівень її економічного розвитку з другого, що зумовлюється органічною взаємопов'язаністю діяльності банків з усіма секторами економіки.

Перший фактор зумовлює вплив загальної економічної політики держави на розвиток усієї банківської справи в країні, адже йдеться про політично визначену систему цінностей і пріоритетів, які позначаються на діяльності банків. Так, орієнтація на розвиток приватної власності, ринкових відносин, конкурентного середовища, сприятлива для бізнесу податкова система позитивно впливають на стан банківських установ, забезпечення їхньої стабільності й зростання капіталу. Відсутність же в економічній політиці чітко визначених орієнтирів, недостатній розвиток ринкових механізмів зумовлюють зворотні тенденції й негативно позначаються на розвитку банківської системи в країні.

Другий фактор пов'язаний із впливом поточної економічної ситуації й насамперед зміни фаз економічного циклу на функціонування банківських установ.

Зрозуміло, що у фазі економічного зростання, коли збільшуються обсяги виробництва товарів і послуг, зростає кон'юнктура на всіх видах ринку (матеріальних благ, грошових і трудових ресурсів), відповідно підвищується попит на банківські послуги, зростають прибутки банківської системи, що сприяє стабільній діяльності і активному розвитку банків.

Під час же економічного спаду і наростання кризових явищ ситуація змінюється на протилежну – скорочуються обсяги залучених банками ресурсів, зменшується потреба у кредитно-розрахунковому обслуговуванні суб'єктів господарювання, знижується прибутковість банківської діяльності й зростають ризики, що загалом дуже негативно впливає на ситуацію у банківському секторі економіки.

Забезпечення стабільного соціального та економічного поступу у післякризовий період вимагає реалізації стратегії соціально-економічних реформ, спрямованих на забезпечення базових конкурентних переваг вітчизняної економіки (у тому числі – ресурсно-сировинних) і оволодіння новими конкурентними перевагами, що виникають в результаті активних структурних зрушень світової економічної системи. Вирішити це завдання повною мірою можливо лише в умовах фінансової стабільності. Побудова стійкої фінансової системи дає шанс не лише мінімізувати негативний вплив на Україну світової посткризової економічної рецесії, а й забезпечити сприйнятливність вітчизняної економіки до нових можливостей розвитку та увійти до групи країн, що динамічно розвиваються.

Банківська стабільність означає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі. На створення необхідних умов для стабільної діяльності банків спрямована система економічних нормативів регулювання банківської діяльності, яка впроваджена НБУ і є обов'язковою для всіх комерційних банків.

Найважливішими економічними нормативами, які характеризують фінансову стійкість банку, його здатність виконувати більшість інших нормативів, є нормативи капіталу, зокрема мінімальний розмір статутного капіталу, норматив адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності) і норматив адекватності основного капіталу (достатності капіталу).

Платоспроможність визначається співвідношенням між капіталом і активами банку, підсумовуваними з урахуванням їхніх ризиків. Нормативне значення показника не може бути нижчим від 10 %. Це означає, що для нормальної роботи банк на кожну гривню активів, скоригованих на ступінь ризику, повинен мати 10 коп. власних коштів (капіталу).

Комерційний банк буде в змозі відповідати за своїми зобов'язаннями за умови, якщо він вклав свої і залучені кошти у ліквідні активи. Це досягається завдяки дотриманню банком певних нормативів ліквідності. Серед них виділяються нормативи: миттєвої загальної ліквідності, а також відношення високоліквідних активів до робочих активів. Норматив миттєвої ліквідності визначається як відношення суми коштів на кореспондентському рахунку та в касі до поточних зобов'язань банку. Нормативне значення показника миттєвої ліквідності має бути не меншим за 20 %. Це означає, що на кожну гривню своїх поточних зобов'язань банк повинен мати не менше, ніж 20 коп. абсолютно ліквідних активів.

Норматив поточної ліквідності встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку. Для розрахунку цього нормативу враховуються вимоги і зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 30 днів (включно). Нормативне значення цього показника має бути не меншим 40 %.

Норматив короткострокової ліквідності визначається як співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань. Нормативне значення цього показника має бути не меншим 60 %.

Виконуючи активні операції, банки мають справу з клієнтами з різним фінансовим станом, якому до того ж притаманна така риса, як швидка змінюваність. Це обумовлює підвищений ризик банківських операцій, а з ним і можливість допущення збитків. Одним із засобів мінімізації і запобігання ризиків є дотримання банком нормативів ризику, їх існує кілька. Одним із них є максимальний розмір ризику на одного позичальника. Він розраховується

діленням сукупної заборгованості за позичками, міжбанківськими кредитами та врахованими векселями одного позичальника та 100 % суми позабалансових зобов'язань, виданих для цього позичальника, на капітал банку. Нормативне значення капіталу, а отримати кредитів від інших банків на суму, що не перевищує 300 % капіталу. Вкладення коштів в інвестиційні операції не може перевищувати 60 % банківського капіталу [5].

Прибутковість як елемент банківської стабільності залежить від співвідношення доходів і витрат. Оцінювання прибутковості здійснюється за допомогою системи відповідних показників. Найпоширенішими показниками прибутковості банку є:

- прибутковість банківських активів (ROA);
- прибутковість акціонерного капіталу (ROE);
- процентна маржа (SPRED).

Прибутковість банківських активів (ROA) – це показник, що характеризує співвідношення чистого прибутку банку (прибутку після оподаткування) й активів банку. Він показує, скільки чистого прибутку дає одиниця активів банку. ROA – показник ефективності роботи менеджерів банку, він показує, як вони справляються із завданням отримання чистого прибутку з активів банківської установи.

Прибутковість акціонерного капіталу (ROE) є показником, який характеризує відношення чистого прибутку до акціонерного капіталу. Його значення особливо цікавить акціонерів банку, оскільки воно приблизно дорівнює розміру чистого прибутку, який отримуватимуть акціонери від інвестування свого капіталу, тобто рівню дивідендів.

Процентна маржа (SPRED) показує, наскільки успішно банк виконує функцію посередника між вкладниками та позичальниками і наскільки гостра конкуренція на грошовому ринку, учасником якого є установа банку. Посилення конкуренції зумовлює скорочення різниці між доходами за активами та витратами за пасивами.

При аналізі прибутковості банку використовуються також такі показники, як чистий прибуток на одну акцію (ЧПА) та чиста процентна маржа (ЧПМ).

Чиста процентна маржа (ЧПМ) являє собою відношення процентної маржі (спред) до активів банку. На розмір процентної маржі впливають такі чинники, як склад та обсяг залучених коштів, розмір кредитних та інших вкладень. Крім того, розмір процентної маржі залежить від співвідношення кредитних вкладень та джерел їх утворення за термінами платежів, а також за ступенем терміновості перегляду процентних ставок [6].

Прибутковість відіграє важливу роль у діяльності банку, оскільки досягнення задовільного рівня прибутку дає змогу поповнювати капітал, формує основу життєдіяльності та зростання банку, а також забезпечує прийнятний рівень дивідендних виплат акціонерам. Але рівень прибутковості безпосередньо пов'язаний з рівнем ризику. Вищий рівень ризику відкриває потенційні можливості отримання підвищеного прибутку, але не виключає можливості втрат. Мінімізація рівня ризику дає змогу отримати невисокий, але стабільний прибуток. Тому балансування між прибутковістю та ризиком, пошук оптимального їх співвідношення є одним із важливих і складних завдань управління банком.

Для забезпечення сталого розвитку реального сектору економіки фінансова система має бути спроможна сприяти підвищенню конкурентоспроможності агентів економічної діяльності на основі фінансового стимулювання та забезпечення інновацій, зростанню рівня насиченості економіки фінансовими активами та послугами, залученню прямих іноземних інвестицій та підтриманню стабільної вартості національної грошової одиниці. Своєю чергою основою стабільності фінансової системи мають стати висока норма накопичення та капіталізація фінансового сектору, низькі регулятивні витрати, збалансоване з потребами економічного розвитку фіскальне навантаження, що не стримує інвестиційний процес, сталі темпи

інфляції та передбачуваний валютний курс, збалансованість грошового попиту на внутрішні й зовнішні ресурси, працюючі механізми перерозподілу капіталів між секторами економіки, ефективна система моніторингу за системними ризиками, дієва система державної підтримки та фінансування пріоритетних напрямів економічної діяльності. Таким чином, забезпечення фінансової стабільності у посткризовий період вимагає трансформації фінансової системи з паралельним формуванням НБУ механізму забезпечення її стабільності [7].

ВИСНОВКИ

Стабільний та ефективний розвиток банківської системи значною мірою залежить від державної політики в сфері банківської діяльності, основними принципами якої мають бути принципи ринковості, невтручання, добровільності, конкурентності. Одним із напрямів підвищення якості державного регулювання є розроблення стратегії розвитку банківської системи України, яка повинна відображати пріоритетні напрями забезпечення стабільного та ефективного розвитку банківської системи, шляхи її пристосування до внутрішнього і зовнішнього середовища.

Таким чином, до забезпечення фінансової стабільності слід віднести наступні функції:

- становлення конкурентоспроможного ринкового середовища і високого рівня прозорості фінансової системи;
- реалізацію незалежної фінансової політики, що відповідає національним інтересам України у фінансовій сфері та спрямована на послаблення її залежності від зовнішніх впливів;
- підтримання збалансованості структури фінансової системи на основі синхронного розвитку всіх її секторів – банківського, страхового, фондового, інвестиційного – та контролю за діяльністю системних фінансових інститутів;
- згладжування циклічності розвитку фінансової системи;
- мінімізацію дії внутрішніх і зовнішніх загроз і ризиків;
- підвищення довіри до фінансової системи, а також макроекономічну функцію фінансового стимулювання й забезпечення розвитку реального сектору, його структурної перебудови та модернізації;
- підтримання збалансованого платіжного балансу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Любич О. О. Фінансова стабільність та інструменти запобігання фінансовим кризам : міжнародний досвід і рекомендації для України / О. О. Любич, В. М. Домрачев // *Фінанси України*. – 2011. – № 5. – С. 78–93.
2. Джулай В. О. Забезпечення банківської стабільності в Україні: антикризовий аспект / В. О. Джулай // *Фінансовий простір*. – 2012. – № 2(6). – С. 46–54.
3. Міщенко С. В. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем / С. В. Міщенко // *Вісник НБУ*. – 2011. – № 5. – С. 21–27.
4. Зверяков М. І. Формування системи індикаторів фінансової стійкості банківської системи / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // *Фінанси України*. – 2012. – № 4. – С. 3–12.
5. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
6. Вовчак О. Д. Банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин. – Львів, 2008. – С. 350–362.
7. Белінська Я. В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку / Я. В. Белінська, В. П. Биховченко // *Стратегічні пріоритети*. – 2012. – № 1(22). – С. 72–84.